

מראי מקומות- סנהדרין ס"ו

- (א) לא תנחשו ולא תעוננו, כגון אלו המנחשים בחולדה, בעופות, ובדגים- ע' ברי"ף (טז: בדפיו) דגרס ובכוכבים במקום דגים. וכ' הנמוקי יוסף שם דכל האיסור הוא רק דומיא דהנך דחשיב הגמ' לעיל, כגון פתו נפלה מפיו, וכו', דאי"ז דבר חכמה, אלא שטות בעלמא, אבל מי שמכיר בצפצוף העופות, אי"ז נחש, דדבר חכמה יש למכירים, ושרי. וכן בכוכבים, שלא אסרו אלא לקבוע להם סימן לעצמו ולנחש בהם, אבל מה שאדם מכיר במערכת כוכבים ומהלכן, כגון אלו הוברי השמים החוזים בכוכבים, אי"ז בכלל נחש, אלא חכמה גדולה הוא, וגזירה שגזר הקב"ה מששת ימי בראשית, להנהיג עולמו כך. והמשיך דלכן יתפלל כל חסיד ע"ז לבטל ממנו גזרת המזל, כי מאת ד' הוא הכל, ובידו לעשות ולשנות כחפצו. ובסוף דבריו שם הביא מהרמב"ם דחולק עליו בכל זה, וס"ל דאף חזיון הוברי שמים בדרך החכמה בכלל נחש הוא.
- (ב) תחומין ואליאבא דר"ע- כ' החי' הר"ן, "מהכא שמעי' שאין תחומין מן התורה לדברי חכמים כלל, ואפי' תחומין של ג' פרסאות. ואע"פ שבירושלמי אמרו שתחום ג' פרסאות הוא מדאורייתא, וכן דעת הריא"ף ז"ל, מ"מ לא משמע הכי בגמ' דילן, דא"כ למה להו לאוקומא אליבא דיחידאה, לוקמה בתחומין של ג' פרסאות כדברי הכל. וה"ה דה"ל למימר דאיכא מחמר אליבא דמ"ד דליכא אלא לאו". וע' ביד דוד שכ' ליישב לפי הרי"ף, דצ"ל דכיון דבעוד דוכתי הי' צריך לומר תחומין דרבנן ואליאבא דר"ע, ואע"ג דלא שייך סברות אלו כאן, מ"מ י"ל דאגב ריהטא דשאר דוכתי נקט כן. אולם לכא' עדיין יש להעיר, למה לא נקט הגמ' שביתת בהמתו, שהרי הוא ג"כ חילול שבת ואינו בסקילה, והוא לכ"ע. והנתיבות ים הביא שכן הק' הפרי מגדים (פתיחה כוללת, הל' שבת, ד"ה גם תחומין), ודייק מזה דאין שביתת בהמתו בכלל "חילול שבת", כיון דלא הוי במעשה. וע"ש עוד מש"כ לענין מחמר.
- (ג) מה ת"ל שם, לימד על מקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם- פרש"י, דר' מנחם לא ס"ל להא דדרש' לעיל מהאי קרא עד שיברך שם בשם, דא"כ לא יהי' יכול לדרוש מקרא זו, אלא ס"ל דאפי' אם יברך השם בפנ"ע חייב. והק' רעק"א (בגלה"ש), למה צריך לומר כן, לימא דלעולם ס"ל דצריך לקלל שם בשם, אלא דאביו ואמו ממילא שמעי' לי' מהכא, דאם ביברך השם לא סגי בכינוי, וצריך לברך בשם המיוחד ממש כדי להתחייב, כש"כ אביו ואמו דלא סגי לקללם בכינוי. ויישב דלפי דעת תוס', דכ' ד"ל דבשר ודם חמיר טפי, דדואגים ומתביישים בכך, וא"כ י"ל דבאמת אין שום ק"ו, לכן שפיר צ"ל דר' מנחם בר' יוסי לא ס"ל להא דצריך לברך השם בשם, לפי שאין שייך ללמוד מק"ו מברכת השם. וע"ע ביד רמה דכ' דמהא דמתני' נקט לשון רבים (וחכמים פוטרינן), משמע דלא רק ר' מנחם בר' יוסי ס"ל כן, וכ' דאולי גם רבי ס"ל כן, אלא דמקורו שלו הוא מקור אחר, דכתיב יומת יתירא במברך את השם, וזה בא ללמדנו שיש מקלל אחר שהוא כזה (כמברך את השם), וזהו מקלל אביו ואמו, ולכן גם במקלל אביו ואמו אינו חייב אא"כ קללם בשם.
- (ד) אם הי' אביו דיין, הרי הוא בכלל וכו'- יש לעי', איזה מין דיין נחשב באזהרה זו. וע' בתומים (כ"ז, ב') שכ' דכיון דכל המקור להאיסור לקלל דיין הוא מהא דכתיב אלקים לא תקלל, א"כ לכא' אי"ז כולל אלא דיינים סמוכים. ולכן הק' על הפוסקים המביאים להלכה דלוקין על זה, שהרי בזמננו אין סמוכים. ואף דאין לוקין היום, מ"מ אי' נפק"מ לענין פסול עדות, דקיי"ל דהעובר לאו במזיד פסול לעדות, וא"כ, מי שקילל דיין, ואינו יודע דאסור לקלל כל איש מישראל, ויודע שאסור לקלל דיינים, לפי דברי הפוסקים לכא' משמע שיהי' פסול לעדות, אבל לכא' אינו כן, לפי שאין לנו סמוכים, וצ"ע.

גרידא, וכ' דעל דיין חייב ב', ועל נשיא ג'. והשיג עליו הרמב"ן (במצוה שי"ח), דבאמת אין מקלל חבירו חייב אלא משום בנין אב, ולא משום לא תקלל חרש גרידא. וע' במגלת אסתר שם שכ' ליישב דברי הרמב"ם, דס"ל דמה דאי' בסוגיא דכאן דצריך בנין אב לרבות אביו לקללה, זהו רק לענין אביו, אבל לענין כל ישראל אי"צ בנין אב, ונלמד מלא תקלל חרש גרידא, וכמשמעות הסוגיא דשבועות, ומה דאי' מה לחרש שכן שפל, כ' דאי' בספרי דמנין לרבות כל אדם, ת"ל ונשיא בעמך לא תאור [רצ"ק כוונתו בזה, איך מיישב הא דלמדין מלא תקלל חרש גרידא]. וע"ע שם ברמב"ם דמונה לקללת אביו ללא בפנ"ע, וגם השיג עליו הרמב"ן בזה, דאין זה לאו בפנ"ע, וע' מש"כ המפרשים שם ליישב דעת הרמב"ם, ואכמ"ל.

(ח) **גמר קודש מחול- כ' תוס'** דהיינו מדאפקי' תורה בלשון קודש, דאי מק"ו, הא איכא למפרך, וכו'. ויש לעי', לימא דאי מק"ו, הא אין מזהירין מן הדין. וע' ביד רמה דכ' דאין למדין מק"ו משום דאין מזהירין מן מדין, ולכן כ' דלמדין במה מצינו (ודלא כשי' הר"ן בנדרים הנ"ל, דגם במה מצינו אמרי' דאין עונשין מן הדין). וכ' הערוך לנר דה"ה הוה מצי תוס' לומר משום דאין מזהירין מן הדין.

(ט) **באו עליה שנים, הראשון בסקילה והשני בחנק- פרש"י**, ועדיין היא בתולה, כגון שבאו עליה שלא כדרכה. אולם ע' ביד רמה (וכע"ז בפיה"מ להרמב"ם) דכ' דמיירי בבא עליה כדרכה, ובעולה היא, ולכן חייב חנק, אבל אם עדיין בתולה היא, משמע שאף השני יהי' חייב סקילה. ויש לע', בשלמא לפי פרש"י, דמתני' מיירי דעדיין בתולה היא, א"כ י"ל דחידוש הוא דחייב חנק ולא סקילה, וכשי' רבי לקמן, דחייב חנק משום שכבר נבעלה, אע"פ שעדיין בתולה היא. אבל לפי הרמ"ה, מהו החידוש שהיא בחנק, הא כבר קתני ברישא שבעולה בחנק. וביאר הרמ"ה דחידוש דמתני' הוא, משום דה"א דמה שהתורה אמרה דעל בעולה חייב חנק, זהו רק בעולת בעל, דהיינו שנעשתה בעולה ע"י ביאה עם בעלה, אבל אם נעשתה בעולה ע"י

(ה) **הרי הוא בכלל אלקים- הק' המהרש"א**, למה לוקין על לאו דקללת דיין, הרי לכאור' הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, לפי שמקרא זו ג"כ נלמד הא דברכת השם. ותי' דבאמת קללת דיין נלמד ממה מצינו בנשיא וחרש שמוזהרים בקללה, וקרא איצטריך לאב, ואה"נ, מקלל אביו אינו לוקה משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. וכ' הקרני ראם דמבואר בדעת המהרש"א דס"ל דמזהירין ע"י מה מצינו, וכדלא כשי' הר"ן בנדרים (ד:), וכ' דגם מבואר בתוס' בעמוד ב' (ד"ה מאי) דחולק על הר"ן בענין זה.

(ו) **בנין אב משניהם- פרש"י**, דאם הי' דיין, הרי אתה מצווה וחייב מיתה על הוראתו. וכ' הערוך לנר, דמה שהוסיף רש"י החיוב מיתה, אף דהגמ' לא הזכירה, י"ל שהוא משום דאם מצד החיוב לשמוע להוראתו גרידא, אי"ז פירכא, שהרי גם האב אתה צריך לשמוע להוראתו, אע"כ דהפירכא הוא משום דחייב מיתה עליו [ואולי זה תלוי במה שנח' הראשונים בריש יבמות אם יש לאדם חיוב לשמוע לאביו ואמו היכא דאין להם הנאה ממנה, ויש לעי' בזה, ואכ"מ].

(ז) **אם אינו אינו ענין לגופו תנהו ענין לאביו- כ' בחי' הר"ן**, דכיון דפרט הכתוב במי שהוא גדול ומי שהוא שפל, ממילא אמרי' דקרא יתירא ללמד על כולן. וכ' דמהכא ילפי' אזהרה למקלל את חבירו, שלא לאביו בלבד אנו למדין מכאן, אלא לכל ישראל, ואביו הוא בכלל, דלא גרע מא' בישראל. והק' מהגמ' בשבועות (ל"ו) דמבואר דהאזהרה שלא לקלל חבירו הוא משום דכתיב לא תקלל חרש, וכ' דליתא, דהא לא נפקא לן מחרש לחודי', אלא נלמד מצד השוה. ולכאור' יש להק', הרי כבר הבאנו דברי הר"ן בנדרים (ד: דס"ל דאין מזהירין ועונשין ע"י מה מצינו. ולכאור' יש לסייע מכאן לדברי הקובץ הערות בידיעות נכבות, שכ' שם דלכאור' דברי החי' הר"ן בסנהדרין אינם להר"ן, ע"ש לראיותיו. אולם באמת ע' במשנה למלך (נזירות ב', י"ז) שכבר הק' סתירת הר"ן בענין זה, שהרי הר"ן בחולין ג"כ מבואר דשייך ללמוד עונש ממה מצינו, וצ"ע. אולם ע' בספר המצוות להרמב"ם (ל"ת שי"ז) שכ' דהמקלל חבירו עובר בלאו דלא תקלל חרש, ומשמע דעובר משום לא תקלל חרש

ושפיר חייב חנק, ואפי' אם הביאה היתה קודם שנתארסה.

ביאת זנות, ה"א דמ"מ חייב סקילה, קמ"ל דאף בכה"ג אינו חייב אלא חנק.

(י) **נערה ולא בוגרת- פרש"י**, נערה משתביא ב' שערות עד שירבה שחור על הלבן. ותמה **רעק"א** ועוד אחרונים על דבריו, שהרי בנדה (מז). מצינו שיעורים אחרים, ולא מצינו שיעור זה, והניח בקר'.

(יא) **מעשה חידודין- הק' תוס'**, הא ביבמות משמע דאי"צ קרא למעטו, לפי שהוא פריצות בעלמא. ותי' **הערוך לנר**, דשי' **הרמב"ם** הוא דכל מיני קורבה דקירוב בשר הוא מוזהר עליה מהא דכתיב לא תקרבו. וא"כ, יש לפרש דמה דהגמ' ביבמות פריך דאי"צ קרא למעטו, היינו דאין צריך קרא למעטו דאין אוסרה לבעלה, אבל לענין חיוב מיתה, אפשר דכיון דהתורה מזהיר עליה, א"כ אפשר דבאמת העושהו חייב מיתה, וע"ז צריך התורה למעטו.

(יב) **ואידך האי לבדו מאי דריש ב'**, לכדתניא וכו'- **הק' הערוך לנר**, לפי רבנן דחולקים על ר"מ, וגם חולקים על רבי, הדרה קו' לדוכתי', האי לבדו מאי עביד ב'. ואפי' אם אמרי' דרבנן דחולקים על ר"מ ס"ל כרבי, ורבנן דחולקים על רבי ס"ל כר"מ, עדיין ק', שהרי קיי"ל כרבנן בתרויהו, וא"כ לדידן ק', לבדו מאי עביד ב'. וע"ש שכ' דלפי מש"כ **הירושלמי**, דמקרא דולנערה לא תעשה דבר ילפי' דבא על הקטנה חייב סקילה, י"ל דילפי' מלבדו דנערה שנאנסה פטורה.

(יג) **רבי אומר הראשון בסקילה וכולן בחנק- ע' במשנה למלך** (איסורי ביאה י"ז, י"ג, ד"ה והיכא דנבעלו) שכ' להסתפק בדעת רבי, מהו אם א' בא עליה שלא כדרכה קודם שנתארסה, ושוב א' בא עליה לאחר שנתארסה, האם רבי מודה דדינו בסקילה. דהיינו, דאפשר די"ל דרבי מודה דהמיעוט ד"לבדו" לא שייך הכא, דהא זהו הביאה הראשונה שנבעלה לאחר שנתארסה. או דלמא, כיון דגלי קרא דאפי' אם נבעלה שלא כדרכה נתחייב השני חנק, אמרי' דגילה התורה דכיון דנבעלה, לא חשיבא בתולה לענין דיני נערה המאורסה,